

СТАНОВИЩЕ

от

доц. дфн Стоян Андреас Ставру, ИФС-БАН

по конкурса, обявен в в ДВ, бр. 92 от 18.11.2022 г.,

за академичната длъжност „Професор“

в Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“

в Област 3. „Стопански, социални и правни науки“

по професионално направление

3.1 „Социология, антропология и науки за културата“,

научната специалност „История на социологията –

феноменологическа социология и социологична“

1. Информация за конкурса

Представям настоящото становище в качеството си на вътрешен член на научно жури за жури за академична длъжност „професор“ въз основа на: ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ, Заповед на Ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ РД 21-356/17.02.2023 г. и Решения от първото заседание на научното жури.

В конкурса за академична длъжност „професор“ по професионално направление по професионално направление 3.1 „Социология, антропология и науки за културата“, научната специалност „История на социологията – феноменологическа социология и социологична“ участва един кандидат: доц. д-р Светлана Темелкова Събева. Документите са подадени в срок и съответстват на изискванията на ЗРАСРБ. На първото заседание на научното жури беше решено да изготвя становище за оценка на представените от доц. д-р Светлана Темелкова Събева публикации.

Настоящото становище се основава на предоставените от автора материали, а именно: автобиография; списък на научни трудове, с които се участва в конкурса, включващ: 1 монография, 5 студии (от които 2, публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация) и 3 статии; списък на всички научни трудове; справка за спазване на националните минимални изисквания; декларация за оригиналност и достоверност; анотация на материалите, предоставени за участие в конкурса (на български и на английски език); самооценка на приносите (на български и на английски език); списък цитирания;

документи за учебна работа; документи за научно-изследователска дейност; справка за изпълнение на допълнителни изисквания на Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ за заемането на академична длъжност „професор“.

Основният фокус на настоящото становище ще бъде монографията „Надживявания. Феноменология и социоанализа на генеративното време“ (2023). Монографията обхваща, систематизира и актуализирани редица научни публикации на д-р Светлана Събева, резултат от нейния дългогодишен и плодотворен научен труд. Нейното съдържание адресира пряко въпроси, включващи се в научната специалност: „История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа“, по която е обявен настоящия конкурс.

2. Кратка биографична информация за кандидата

Светлана Темелкова Събева е родена през 1964 г. Тя е завършила висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“, Философски факултет през 1988 г., придобивайки магистърска степен по Социология. През периода 1994 – 1997 г. е редовен аспирант по Обща социология във Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“, като през 2001 г. придобива образователна и научна степен „доктор“ по научна специалност 05.11.01 „Социология“ въз основа на защитена дисертация на тема „Публичност и признание (Хана Аренд като възможност пред социологията)“.

През периода 1989 – 1990 д-р Събева е специалист към Научноизследователски институт за младежта, София, а от 1990 е научен сътрудник в Научноизследователски институт за младежта (1989-1990), Национален център за изучаване на общественото мнение (1990-19991) и Институт за социална критика, ДРНЗ „Критика и хуманизъм“ (1992). От 1997 г. д-р Събева е преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“, където последователно заема академичните длъжности асистент и доцент. Тя е заемала и административни длъжности в академичните звена, в които е участвала, включително длъжностите ръководител на катедра „Социология и науки за човека“, директор на Института по социоанализа и заместник директор на Института по критически изследвания и др.

Д-р Събева е участвала в множество редакторски, преводачески и издателски дейности в научната периодика в България. Тя е член на различни редакционни колегии, включително зам. гл. редактор на специализирани списания (Критика и хуманизъм, Хетеродоксия, Алтера Академика, Социологически проблеми). Светлана Събева е много

добре познаван, утвърден и изключително уважаван преводач от немски език на редица ключови за социологията и философията текстове.

Интересите на д-р Събева са ясно очертани в приоритетните за нея полета на социоанализата, феноменологията и критическата теория, където тя работи върху множество продуктивни научни теми, сред които: анализът на „сферата на ранимост“, проблемът за генеративното време, въпросът за Другия и идентичността, предизвикателствата на трансценденталната феноменология и пост-фукоанска аналитика на „света на телата“. Специално внимание бих обърнал на особено значимата за мен критиката на съвременния биокапитализъм, в която попада и една от най-ярките и въздействащи части от монографията „Надживявания. Феноменология и социоанализа на генеративното време“, свързана с новите пазари на т.нар. „биологически спечелено време“.

Светлана Събева е утвърден и разпознаваем от студентите преподавател в ПУ „Паисий Хилендарски“, който с готовност отделя всяко необходимо време, за да участва в различни извънаудиторни инициативи, свързани с образователните и научни търсения на студентите по социология. Сред актуалните учебни курсове, които води д-р Събева в представената от нея справка „Документи за учебна работа“ са посочени: „История на социологията“ в нейните две части: класическа социология и съвременна социология; „Увод в социоанализата (феноменологическа антропология)“, „Социоанализа“, която се представя в два формата: за бакалавърска степен и за докторска степен; „Феноменология“, „Екзистенциална социоанализа“. Всички учебни дисциплини изцяло попадат в научната специалност на обявения конкурс: „История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа“.

Светлана Събева е автор на 3 индивидуални монографии и участник в една колективна монография, както и автор на 8 съставителства, 47 статии и 4 рецензии. Участвала е в 3 научни интервюта и неедна публични дискусии. Академичното ѝ развитие включва 1 ръководство и 3 участия в национални научни и образователни проекти, 3 участия в международни изследователски проекти, както и изнасянето на 4 гост лекции в чуждестранни университети, на 9 научни доклада в международни научни форуми. Представени са и участията ѝ в 19 (селектирано посочени) научни доклада в национални научни форуми. За тази своя дейност Светлана Събева има 82 посочени от нея цитирания и 2 рецензии за нейната монография „Пречупената социалност. Преосмисляне на разбиращата социология“ (2010).

3. Изпълнение на минималните национални изискванията за съответната научна степен

Съгласно представената от кандидата справка относно минималните изисквания точки по групи показатели за професор, Светлана Темелкова Събева отговаря на минималните национални изисквания за академичната длъжност професор, както и на допълнителните изисквания, въведени от Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“.

4. Съдържателен анализ на научните постижения на кандидата

Както посочих и в Раздел 1 от настоящото становище основният фокус на съдържателния анализ на научните постижения на д-р Светлана Събева ще бъде представеният от нея хабилитационен труд „Надживявания. Феноменология и социоанализа на генеративното време“, публикуван през 2023.

Хабилитационният труд се състои от Увод, Три части (Първа част „Времето на живота и страданието от обществото: социоанализа на генеративността; Втора част „Генеративният свят: перспективи на генетичната феноменология“ и Трета част „Овещняване на генеративното време: към феноменологическа критика на биокапитализма“) и Епилог. С напредване на изложението се наблюдава засилваща се актуалност на предмета на изследване, достигащ до социоаналитичен и критически преглед на изцяло представени в съвременността събития като световната пандемия, причинена от COVID 19 (2020 – 2022), и войната в Украйна (2022 – 2023).

Още в самия Увод са поставени централните за монографията понятия: „надживяването“ като „полисемантична дума, сочеща към това да надживееш някого и да бъдеш надживян от друг, да надживееш нещо в себе си или себе си“ (с. 9), както и теоретичен дублет (с. 10) на надживяването: „генеративно време“, разбирано като „специфична форма на историчност“. Тези понятия ще бъдат важен инструмент за разбиране на цялата монография, чийто научни приноси са резултат именно от проблематизирането на тези понятия в различни контексти.

Бих искал да подчертая едно изключително важно достойнство на представения от д-р Събева хабилитационен труд: неговата диалогичност. Д-р Събева осъществява своето научно изследване в непрекъснат диалог с утвърдени имена в световната и в българската социология. В изложението на монографията умело се вплетени и анализирани тезите на

множество автори, сред които, без да претендирам за изчерпателност, бих посочил: Жак Дерида (невъзможната едновременност на срещата при смъртта, с. 12, 60, 74, 242), Джудит Бътлър (биополитическото управление на прежалимото, с. 12, 61-64, 77-78), Джорджо Агамбен (неподелимият „оголен живот“ като доминираща жизнена форма, с. 23), Валтер Бенямин (понятието за опита, който се (пре)обръща във връхлитане: с. 24; плътта като историческа тленност: с. 82-83; проблемът Псаменит: с. 161-162).

Бернхард Валденфелс (понятието за сфери на ранимост, появило се на с. 34; феноменология на чуждото: 69-71) заедно с Карл Маркс са основният теоретичен център, около който е организирана критиката на д-р Събева в Седма глава от монографията, посветена на биокапитализма (с. 206-214).

Сред ключовите за монографията автори са също Пиер Бурдийо (баналността на страданието и науката за страдащия субект, с. 40-50, 78-79; абсолютната власт: с. 234)), Харолд Гарфинкъл (етнометодология и живи локални практики, с. 50-54), Пол Рикъор (парадигми на умирање, с. 75-77), Джесика Бенджамин (концепцията за т. нар. „въплътено свидетелстване“, с. 99-101).

Едмунд Хусерл е централна фигура, появяваща се многократно в монографията, анализиран както самостоятелно (с. 166-175, 205-206), така и във връзката си с други автори: заедно с Хайдегер, Хана Арент и Джовани Стангелини (с. 104-128); заедно с Кутси и Мерло-Понти (с. 133-159); заедно с Карл Маркс (с. 211-214). В Епилога на в транстекстуалния диалог е включен и Макс Вебер с неговата теория относно ролята на държавата за войната (с. 243-245), където са проблематизирани т.нар. „общност в смъртта“ и значението на „смъртта на бойното поле“ в пост-героичните европейски общества.

Научно продуктивен е осъщественият от Светлана Събева диалог с Кольо Коев по темата за другостта като радикално отношение. Този диалог започва още на с. 56 и 66, но се разгръща в пълна степен в Раздел 4 на Шеста глава, озаглавен „Интерсубективна междина: в диалог с Кольо Коев“ (с. 181-190), като продължава и след нея (с. 197). Ключовото понятие тук е т.нар. „обратна“ и дори „психотична“ апresentation на моето чрез другото (с. 182), дискусията във връзка с която е важна част от приносите на реабилитационния труд.

Други важни диалози в монографията са тези с Дарин Тенев (относно отношението със смъртта на другия като „трансценденция наобратно“, с. 74), с Деян Деянов (относно теорията на свръхмодерния капитализъм, с. 204, 242), както и с Иван Кръстев (относно

липсата на наратив при епидемиите, с. 235-236). На страниците на монографията срещаме и имената на Миглена Николчина (с. 89, 90), Александър Къосев (с. 89), Ивайло Дичев (с. 92), Румен Аврамов (с. 92-93), Андрей Бунджулов (с. 94). Това показва не просто добрата осведоменост на д-р Събева относно ключовите научни изследвания в областта, но и както вече беше споменато способността ѝ успешно и продуктивно да диалогизира и динамизира научното знание.

Потвърждавам посочените от д-р Събева приноси. Специално внимание бих искал да обърна на изведените от нея понятия за генеративно време („като едновременно изживяване на неедновременността на животите“, с. 80), биовластово несъзнаваното (с. 80), инфекциозната социалност (с. 224) и въплътената нормативност (с. 224). Макар и изработени в различни контексти, те показват силата на социоанализата и способността генеративната феноменология да прониква над повърхностните пластове на привидното и да надживява временната историчност на недостатъчното.

Допълнителен акцент бих искал да поставя и върху т.нар. „апории“ на категорията собственост, когато тя бъде отнесена към собственото тяло (с. 199). Те са предмет на изложението в Седма глава, озаглавена „Биокапитализъм и свят на живота“. Анализът е насочен към т.нар. „хормонално производство“ (с. 198), към „труда по даването на кръв“ (с.198), а бих добавил: и към „работата по бременност и раждане“. Ето какво посочва д-р Събева за развиващия се пазар на новите „жизнени блага“:

„Пазарът на телесни субстанции обаче е пронизан от апории, тъй като не се подчинява нито на парадигмата на взаимното даряване, нито на еквивалентната размяна, а квази-разменният акт в него е съпътстван от характерно безпокойство и за двете страни, дори когато е доброволен и легален“ (с. 198).

Пазарът, който предлага възможност за печалба във формата на „биологично време“, всъщност има един основен модел за производство. Той преконфигурира жизненото време (с. 201), като използва продуктивността на живота (с. 200), за да създава нов тип тела:

„Хората вече не са тяло до тяло, а тяло в тяло – те са трансплантирани и авто-трансплантирани, заемни майки, тела с невро-импланти, екзо-скелети и т.н.“ (с. 202).

Тук особено подходящи и показателни са тезите на малко известната в България Петра Геринг относно специфичната принадлежна стойност, която се извлича от циркулацията на телесни субстанции и биоданни (с. 202-203).

Като цяло монографията е издържана в ясна методологическа рамка и следва точно определен ред на разгръщане, който е фиксиран и потвърден с кратки обобщения (заключения), намиращи се в края на всяка глава. Текстът се чете с интерес, като особено достойнство е неговата дълбочина и диалогичност.

5. Отражение на научните публикации на кандидата в нашата и чуждестранната литература

Светлана Събева е представила 82 забелязани цитата, които покриват минималните изисквания за заемането на длъжността „професор“. Пет от тях са в научни издания, реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация или в монографии и колективни томове (SCOPUS, SpringerLink). Нейната монография „Пречупената социалност. Преосмисляне на разбиращата социология“ (2010) има две рецензии. Тя е и най-цитираният научен труд на д-р Събева: с общо 26 цитирания, които свидетелстват за въздействието на книгата върху българската социология и осъществяваните в тази област научни изследвания.

Представените цитати отговарят изцяло на нормативните изисквания за заемане на академичната длъжност „професор“.

6. Препоръки и критични бележки по хабилитационния труд

Нямам препоръки и бележки към кандидата.

7. Лични впечатления за кандидата

Познавам доц. д-р Светлана Събева от съвместната ни работа от 2020 г. в катедра „Социология и науки за човека“ на Философско-историческия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ като утвърден учен с ясно изразено мнение и способност да участва продуктивно във всяка важна за катедрата научна, образователна и административна дейност. Преди това запознатостта ми с работата на д-р Светлана Събева е била в резултат от участието ми в различни академични и научни форуми, където тя е представяла резултати от своя научен труд. Светлана Събева винаги е била активен участник в тези форуми с ясно изразени научни тези, който знае как да привлече внимание, да ангажира в дълбочина и да аргументира своите позиции.

Със Светлана Събева нямаме общи публикации. Работим в рамките на един общ национален научен проект: „Социология и науки за човека – едно възможно

реасемблиране на социалното познание в началото на 21 век (изследване на случай) (2021-2022)“, ръководител на който е доц. д-р Нина Николова.

Светлана Събева е добросъвестен и отговорен учен, който работи в едни от най-актуалните и продуктивни полета на съвременната социология. Нейното трудолюбие, социална ангажираност и готовност да помага на своите студенти и колеги са разпознаваеми от всички учени, свързани със социологията в България. За това по категоричен начин свидетелства и подробната информация, дадена в справката „Документи за учебна работа“. Светлана Събева е учен от международно ниво, който вече е дал съществен принос и ще продължи да оставя своя отличаващ се отпечатък не само върху дейността на катедра „Социология и науки за човека“ на ФИФ в ПУ „Паисий Хилендарски“, но и за развитието на социоанализата, феноменологията и критическата теория в България.

8. Заключение

От представените документи може да се заключи, че Светлана Събева отговаря на минималните национални и институционални изисквания за съответната академична длъжност. Нейната научноизследователска, публикационна и преподавателска дейност притежава всички необходими качества, за да бъде избрана на академичната длъжност „професор“ по професионално направление 3.1 „Социология, антропология и науки за културата“, научната специалност „История на социологията – феноменологическа социология и социоанализа“. Убедено гласувам „за“ Светлана Темелкова Събева да бъде избрана на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“.

25.03.2023 г.

Подпис:

доц. д.ф.н. Стоян Ставру